

Fråga om Högskoleverket, Rådet för högre utbildning, kunnat uppställa krav på att en ansökan om projektmedel skulle vara skriven på engelska

Anmälan

I en anmälan till JO framförde AA klagomål mot Högskoleverket, Rådet för högre utbildning. Klagomålen avsåg rådets krav att en ansökan om projektmedel skulle vara skriven på engelska. AA satte i fråga om det var förenligt med svensk lagstiftning att en myndighet ”förbjuder användningen av svenska språket”.

Utredning

Högskoleverket anmodades att göra en utredning och, efter hörande av Rådet för högre utbildning, yttra sig över vad som hade framförts i anmälan. I remissvaret, som hade beslutats av universitetskanslern BB, anfördes i huvudsak följande.

AA:s anmälan

AA har hos JO under sex punkter ifrågasatt att Rådet som krav har ställt att en ansökan om projektmedel skall vara skriven på engelska. I anvisningarna för ansökan har särskilt framhållits att ansökan skriven på svenska behandlas ej.

/ - - - /

Rådet för högre utbildning

Rådet för högre utbildning finns hos Högskoleverket och fungerar självständigt. Rådet består av ledamöter som regeringen utser. Föreskrifter om Rådet finns i 17–20 §§ förordningen (2003:7) med instruktion för Högskoleverket.

Rådet skall

1. stödja pedagogiskt utvecklingsarbete vid universitet och högskolor
2. besluta om och fördela medel till utvecklingsinsatser som rör den grundläggande högskoleutbildningens och forskarutbildningens kvalitet och pedagogiska förnyelse
3. följa upp resultatet av de utvecklingsinsatser som rådet har fördelat medel till, och
4. dokumentera och sprida information om högskolepedagogisk forskning och utvecklingsinsatser.

Punkten 2 innebär i praktiken att Rådet genom ekonomiskt stöd underlättar för engagerade och kunniga akademiska lärare att utveckla den akademiska undervisningen. Rådet lämnar stöd efter att ha inhämtat expertutlåtanden från akademiska lärare inom och utom Sverige.

Rätt att ansöka om Rådets medel har den som är direkt involverad i undervisningen av grundutbildningsstudenter och/eller forskarstuderande. Projektets resultat skall tillämpas i utbildningen.

Rådets yttrande

Rådet har tagit del av AA:s anmälan och anför följande.

I Rådets information på hemsidan om hur man söker medel till pedagogisk förnyelse framgår under rubriken "Formella krav och ansökningsförfarande" andra stycket att ansökan ska skrivas på engelska samt att ansökan skriven på svenska ej kommer att behandlas. Denna text kommer att ersättas med texten "Vi ser helst att din ansökan är skriven på engelska eftersom de ansökningar som går vidare kommer att bedömas av experter både i Sverige och utomlands".

Årets ansökningstid är redan passerad varför ändringen genomförs vid nästa års utlysning.

Kanslichefen hos Rådet, CC, har uppgett följande.

Det vi överblickar gäller tiden 2001 och framåt och under den tiden har det inte kommit in någon ansökan på svenska. Det har förekommit CV på svenska och ibland andra bilagor men det har inte inneburit att ansökan lagts åt sidan.

Övrig utredning

Svenska

Förvaltningslagen

I Sverige finns inte någon föreskrift som anger att svenska är nationalspråk eller officiellt språk. Förvaltningslagen (1986:223), FL, tillämpas på förvaltningsmyndigheternas handläggning av ärenden. I 8 § FL sägs att när en myndighet har att göra med någon som inte behärskar svenska eller som är allvarligt hörsel- eller talskadad, bör myndigheten vid behov anlita tolk. Lagen bygger alltså på den underförstådda förutsättningen att svenska språket skall användas av myndigheterna (jfr Hellners/Malmqvist Förvaltningslagen med kommentarer 2003).

Av 8 § FL framgår att myndigheten skall pröva om det finns något behov av tolk eller, om det är fråga om ett skriftligt förfarande, en översättare. Någon slentrianmässig översättning av alla inkommande handlingar på ett utländskt språk bör inte förekomma. Hänsyn måste tas till ärendets beskaffenhet, omfattningen och karaktären av det material som lämnats in och kostnaden för översättning sedd i förhållande till ärendets vikt för den som lagt fram materialet (jfr Hellners/Malmqvist under 8 § FL).

En inlägga som kommer in till en myndighet får inte avvisas enbart av det skälet att den inte är avfattad på svenska (prop. 1971:30 s. 382).

Nordiska Språkkonventionen

Den nordiska språkkonventionen trädde i kraft den 1 mars 1987. Parterna har i den förbundit sig att verka för att de nordiska medborgarna vid behov skall kunna använda sitt eget språk vid kontakter med domstolar och andra myndigheter eller andra offentliga organ i andra nordiska stater. Konventionen gäller både muntliga och skriftliga kontakter med myndigheten, dock ej telefonkontakter. Konventionen reglerar inte medborgarens språkliga rättigheter i det egna landet.

Skyddet för minoritetsspråk

Sedan den 1 april 2000 gäller lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar. Lagen är tillämplig inom ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet för finska och meänkieli.

Även lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar gäller sedan detta datum inom ett verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet för samiska.

Engelska inom högre utbildning och forskning

Det är väl känt att engelskan i allt högre utsträckning används inom högre utbildning och forskning. Särskilt inom naturvetenskap, teknik och medicin dominerar engelskan. Studier av publiceringsspråk för avhandlingar visar att avhandlingar publiceras inom många ämnen så gott som uteslutande på engelska (jfr kommitténs för svenska språkets betänkande Mål i mun, avsnitt 3.2 [SOU 2002:27]).

Myndigheters handläggning

När en ansökan om en förmån åt sökanden själv kommit in till en myndighet är myndigheten skyldig att handlägga ärendet och meddela ett formligt beslut, oavsett om beslutet innebär att ärendet skall avvisas (formell anhängighet) eller att ett beslut träffas i själva saken (materiell anhängighet). En handling som medför en sådan plikt för myndigheten att behandla ett ärende sägs ha anhängighetsverkan (jfr Strömberg, Allmän förvaltningsrätt, 2003, s. 92 ff). Den sökande är då part i ärendet.

I FL ges bestämmelser om själva handläggningen av ett ärende. I 4 och 5 §§ behandlas myndigheternas serviceskyldighet och i 7 § sägs att varje ärende där någon enskild är part skall handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Vid handläggningen skall myndigheten beakta möjligheten att själv inhämta upplysningar och yttranden från andra myndigheter om sådana behövs. Myndigheten skall sträva efter att uttrycka sig lättbegripligt. Även på andra sätt skall myndigheten underlätta för den enskilde att ha med den att göra.

I 20 och 21 §§ FL finns bestämmelser om motivering och underrättelse av beslut.

Högskoleverkets bedömning

Allmänt kan sägas att en enskilds ansökan om projektmedel från Rådet har anhängighetsverkan och alltså måste utmynna i ett beslut. Ärendet skall handläggas på ett sätt som är förenligt med förvaltningslagens bestämmelser. En ansökan om projektmedel måste antingen avvisas eller behandlas i sak och alltså avgöras genom ett beslut oavsett vilket språk ansökan är skriven på.

Högskoleverket anser därför att formuleringen *ansökan skriven på svenska behandlas ej* i ansökningsanvisningarna är felaktig.

Krav på engelska

Det finns i Sverige visserligen ingen uttrycklig författningsbestämmelse som säger att svenska måste användas hos myndigheterna. Förvaltningslagen bygger dock på den underförstådda förutsättningen att det är det svenska språket som skall användas. En ansökan avfattad på svenska kan således inte avvisas enbart av den anledningen att den är skriven på svenska. Inte heller kan en ansökan på annat språk som inte är engelska avvisas enbart av den anledningen. Rådet måste i stället ta ställning till om det finns behov av en översättning av en sådan ansökan.

När det gäller nordiska medborgare har Sverige genom en konvention förbundit sig att verka för att dessa vid behov skall få använda sitt eget språk hos myndigheterna.

Rätten att använda sig av minoritetsspråken samiska, finländska och meänkieli gäller i ärenden som avser myndighetsutövning i förhållande till den enskilde om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Högskoleverket anser mot bakgrund av ovanstående att det är omöjligt att utan författningsstöd ställa upp ett absolut krav på att en ansökan skall vara avfattad på engelska.

Bruket av engelska inom den högre utbildningen och forskningen är dock ofta dominerande och många av Rådets experter finns utomlands. Rådet står därför fast vid ett önskemål om att ansökningarna skall utformas på engelska.

Rådet har också anfört att det kommer att ändra sin formulering till *Det är önskvärt att ansökan skrivs på engelska, eftersom de ansökningar som går vidare kommer att bedömas av experter både i Sverige och utomlands.*

Sammanfattning

Sammanfattningsvis anser Högskoleverket att Rådets anvisningar om att söka projektmedel i den lydelse de hade till den senaste ansökningsomgången var felaktiga. Något fall där en ansökan på svenska inte har behandlats har dock enligt uppgift inte förekommit.

Rådet har ändrat sin formulering till nästa ansökningsomgång. Verket har inget att erinra mot Rådets nya formulering. Tvärtom anser verket att ärendena har en sådan karaktär att önskemålet om engelska stämmer väl överens med kravet i 7 § FL att varje ärende där någon enskild är part skall handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Ett önskemål om engelska innebär inte att Rådet kommer att avvisa en ansökan gjord på svenska. Den kommer att prövas.

/ - - - /

AA bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaret.

Därefter inkom kompletterande upplysningar från Rådet för högre utbildning.

I ett beslut den 30 september 2005 anförde *JO André* följande.

Bedömning

Högskoleverket har, efter en genomgång av rättsläget, funnit att det har varit felaktigt att i anvisningarna för ansökan om projektmedel uppställa ett krav på att ansökan skall vara författad på engelska.

Jag instämmer i Högskoleverkets bedömning. Med hänsyn till att anvisningarna har ändrats avstår jag från vidare uttalanden.

Med den kritik som ligger i det sagda avslutas ärendet.